

Úvod

Sedím na skále a rozhlížím se po moři. Jasné slunce mě zaplavuje teplem, naplňuje mě svou září, zahřívá mi tvář a celé tělo. Za klidnou třpytící se hladinou rozeznávám v mlžné dálce vrcholky Wicklowského pohoří. Pod nohama cítím jemné šplouchání. Navozuje uklidňující rytmus, s nímž se posléze synchronizuje i můj dech. V průzračné vodě se vlní sem a tam stélky chaluh s vějíři chapadel mořských sasaneček. Svorně tančí.

Nad hlavou mi občas zakrouží mořský pták pátrající po makrelách, jež se míhají v hloubce. Chraptivé zaštekání mě přiměje pohlédnout přímo před sebe a věnovat úsměv panáčkujícímu tuleni. Uvědomuji si, jak mě soustředěně a zvědavě pozoruje velkýma černýma očima. Za zády, až za skálou, na kterou jsem vyšplhala, se na zelených svazích pasou ovce. Jejich chlácholivé bečení se mísí s ostatními zvuky a vytváří laskavý chór.

Sedím tu dobrou hodinu, možná víc. Nic nedělám. Nic neříkám. O nic nežádám. Prostě se dívám, poslouchám, vnímám. Nechávám se unášet krásou okolí a dávám volný průchod myšlenkám, jež se mohou toulat podle libosti a pracovat na alchymickém díle mého bytí.

Klid a mír.

Jsem na Bardsey, velšsky Enlli. Celá naše rodina sem s oblibou jezdí na dovolenou. Je to úžasný ostrov, něco přes jeden a půl kilometru

dlouhý a sotva kilometr široký, tři kilometry od poloostrova Llŷn v severozápadním Walesu. Od šestého století zde sídlili mniši (dosud tu můžete vidět ruiny augustiniánského kláštera ze 13. století). Ve středověku se stal přírodním pohřebištem a proslul jako „ostrov dvaceti tisíc svatých“. Říkávalo se, že tři pouti na Bardsey se vyrovnají jedné pouti do Říma.

Na ostrově jsou roztroušena četná selská stavení. Upomínají na období poloviny 19. století, kdy se tu usadila zemědělská a rybářská komunita (dodnes se tu lidé většinou obejdou bez elektřiny). Dnes obdělává půdu jen jedna rodina, která tu žije celý rok. Ostatní domy slouží jako pronajatá rekreační zařízení.

Ostrov je neobyčejně krásný. Z jedné strany se díváte na Irsko, z druhé na Wales s národním parkem Snowdonia. Zásluhou obrovské kolonie tuleňů kuželozubých, s níž si můžete zaplavat, myriád obdivuhodných nočních motýlů a ptáků, ohromujícího nočního nebe a dobrodružství s buňňáky severními se vskutku nedá s ničím jiným srovnat.

Když jsem přemítala o otázkách následování Ježíše v současné kultuře a požadavcích, jež jsou na nás kladeny v souvislosti s dobou, financemi a mezilidskými vztahy, tento ostrov výrazně utvářel moje postoje. Nakonec jsem se rozhodla zamyslet se nad nimi ve své doktorské práci. Chtěla jsem najít odpověď na otázku, jak by měli křesťané žít v podmínkách dnešní konzumní společnosti. Zvažovala jsem, zda nám v tom může pomoci koncepce a praxe prostého života. Vzpomínám na příjemně strávená odpoledne jednoho letního týdne na Bardsey. Vysedávala jsem za kuchyňským stolem našeho malého venkovského stavení s čajem či oblíbenou čokoládou, četla Aristotela a Tomáše Akvinského a vyhlížela přes pole k moři. Většinu ponaučení, jež jsem získala na Bardsey, jsem ovšem nenačerpala z knih, ale ze samotné skutečnosti, že jsem na tomto ostrově pobývala a že jsem za

svého učitele přijala rytmy a způsoby zdejšího života. Jsou značně odlišné od toho, co většina z nás každý den prožívá.

Když přijdete ze společnosti vybudované na předpokladu trvalého růstu, je upřímně řečeno docela šokující trávit čas někde, kde existují omezení. Jedním z nich je potrava. Jakmile se ocitnete na ostrově, máte k dispozici med, vejce a zeleninu z farmy, a pokud rybaříte, také makrely. Jinak jste zcela závislí na tom, co si s sebou přivezete. Jako osobu, která má v rodině zásobování na starosti, mě to docela trápí. Co když nepřipravím dost koláčů? Co když se ukáže, že jsou naše zásoby alkoholických nápojů nedostatečné? Co když nás počasí uvězní na ostrově o pár dní déle? Přivezla jsem dost jídla, abychom nehladověli? Jistě si umíte představit, že zbytek rodiny si starosti nedělá. Zvyká si na ubezpečení: „Je toho dost. Vystačíme ještě týden.“

Druhým omezením je voda. Ostrov je zcela závislý na svém vlastním vodním zdroji, jímž je horský pramen. Kuchyně každého stavení je vybavena jedním vodovodním kohoutkem, do něhož vtéká voda z pramene (či spíš odkapává), a velkou kádí venku. Voda z kádě se používá ke všemu (k vaření, úklidu, mytí atd.), ne však k pití. V suchém období může být vodovodní voda i na příděl. Při pravidelných cestách ke kádí vedle domu za účelem naplnění hrnce vodou si uvědomuji, jak obrovskou má vlastně tento zdroj cenu.

Dalším omezením je elektrická energie. Když se stmívá a člověk vkročí do místnosti, je legrační, jak instinktivně sahá po vypínači. Když jsme se sem poprvé nastěhovali, mnohokrát jsem tápala po vypínači, než jsem si zvykla, že tu žádná elektrina není a že musím ještě za světla udělat některé konkrétní věci (například sundat si kontaktní čočky). Lze samozřejmě zapálit lampu nebo svíčky. Při světle, jež vydávají, se však nedá dělat ani zdaleka všechno. Zejména se nedá číst, což je rozhodně nevýhoda (a na vysoušeč vlasů tu také nelze ani pomyslet!).

Život na ostrově je tedy v mnoha ohledech nepohodlný (a to jsem nezmínila venkovní záchodovou budku a to, že si veškeré svoje odpadky musíte odvézt...). Přiznám se, že patřím k obyvatelkám, jež se na ostrově vyskytují jen za dobrého počasí. Nemohla bych zde žít trvale. Zdejší pobyt mě však učí poznávat meze. V důsledku toho si uvědomuji, že v podstatě žiji na jednom velikém ostrově plujícím po vesmírném moři. Pobyt na Bardsey mi slouží jako metafora. Vnímám meze planety, kterou obývám. Připomínají mi, že bych neměla považovat zemské zdroje za samozřejmost a využívat je, jako by byly neomezené. K této otázce se zde budu ještě mnohokrát vracet.

Pobytem na ostrově také začínám jinak vnímat čas. S časem v naší zrychlené společnosti zápolí mnoho lidí.

„Co celý týden děláš?“ zní častá otázka, když lidem s nadšením prozradím, kam se chystáme na dovolenou. A je to pochopitelná otázka. Co sakra celý týden děláš na ostrůvku, kde není ani elektrina? Určitě ho projdeš během prvního odpoledne, jenže co pak, když s sebou nemáš ani televizi, ani počítač?

Zvláštní je, že ve chvíli, kdy zahájíte pobyt na ostrově a vystoupíte z člunu na nevelkou pláž, čas se obvykle změní. Je to podivné a komické zároveň. To je právě cenné. Stejně jako většina lidí, i já bývám s časem na kordy. Často se potýkám s pocitem, že mám příliš mnoho práce. Je úžasné zjišťovat, co všechno se dá dělat na ostrově, kde „není co dělat“.

V jednom roce jsem od našeho domu nedošla ani na vzdálenější cíp ostrova. Prostě jsem neměla čas!

Předně jsou tu záležitosti každodenního života. Zabere čas, než si ohřejete hrnec s vodou k ranní očištění. Chvíli trvá, než si upečete chleba a usmažíte něco k snídani. Poté vás čeká plavání s tuleni a cesta na farmu, kde popřejete farmářce Jo hezký den a poprosíte ji o pár vajec. Pak je tu hora ke šplhání (no, spíše hodně vysoký kopec) a pěšina po-

děl útesu, kterou je třeba projít. V létě zde pobývá výtvarnice Carol, která pořádá lekce výtvarného umění. A pak Christine, jejíž manžel se na Bardsey narodil a která jednou týdně večer přednáší ve staré budově místní školy o dějinách a předčítá básně. Někdy je zapotřebí na farmě vypomoci, a tak musíte zahánět ovce z pole na pastvinu, nebo chytat krávy, když některý lehkomyšlný návštěvník zapomene za sebou zavřít bránu.

Můžete se zde zapojit do aktivit ptačí observatoře. Mláďata buřňáček severních se kroužkují na hoře odpoledne, písklata buřňáčků malých o půlnoci na pláži. Děti se na ostrově pravidelně scházejí, hrají fotbal a organizují tradiční „hry o páté“, při nichž si hrají v polích na pátrače (což může znamenat cokoli...).

Za odlivu se můžete posadit na pobřeží a pozorovat tuleně vyhřívající se na skaliscích a poslouchat jejich chraplavé zvukové projevy. Tuleni jsou rozkošní kašpaři. O půlnoci můžete sedět v temnotě údolí. Buřňáci severní se tehdy vracejí do nor ke svým mláďatům a jejich přízračně bílé siluety a strašidelné volání vám poskytnou nezapomenutelný zážitek. Neskutečnou zkušeností je noční obloha na Bardsey, neboť ji na míle daleko nekazí žádné světelné znečištění. V jednom roce jsme se ocitli uprostřed meteorického roje. Leželi jsme o půlnoci na zádech a dívali se, jak si to nad našimi hlavami po nebi sviští „padající hvězdy“, zatímco se svou cestou ubíraly noční oblohou družice a Mezinárodní vesmírná stanice. A zbývá pochopitelně i čas na přátele, kteří někdy přijedou s námi, takže pijeme víno, společně jíme a klábosíme.

K tomu všemu přistupuje základní součást ostrova: již po staletí dodržovaný pravidelný rytmus denních modliteb. V malém viktoriánském kostelíku poblíž našeho domu se denně konají ranní a večerní hodinky. Začínají v devět ráno a v pět hodin odpoledne a koncem dne se mnozí z nás scházejí při kompletoriu, při němž se v odříkávání

veršů střídají děti a mládež. Nemohu zapomenout na závěrečnou modlitbu před spaním na písčité pláži předposledního večera jednoho roku. Po skončení fotbalového zápasu se začala na obloze stahovat dešťová mračna, zatímco dvacet tuleňů panáčkovalo v moři a sledovalo nás, jak se choulíme k sobě kolem jediné svíčky.

Jak vidíte, není toho málo, co lze dělat na Bardsey.

Tím vším prostupuje mocná zkušenost hlubšího sepětí s přírodou. Je dostatečně zdokumentováno, jak se naše životy od přirozeného světa stále více vzdalují. Dnes jen necelá čtvrtina dětí pravidelně využívá svůj místní „okresek přírody“, zatímco v dětství ho využívala polovina dnešních dospělých.¹ Britská organizace na ochranu památek a přírody National Trust uvádí, že děti neznají některá nejběžnější divoká zvířata, protože venku tráví velmi málo času. Často mívají potíže rozpoznat straku či rozeznat včelu od vosy, ale devět z deseti bezpečně pozná mimozemské Dáleký!²

Dopady tohoto nedostatečného sepětí se světem „tam venku“ nezapomenutelně shrnul Richard Louv výstižným termínem „porucha z nedostatku přírody“ (*nature-deficit disorder, NDD*).³ Održením od světa přírody jsme ochuzeni a nepříznivě ovlivněni na všech úrovních: psychologické, emocionální, tělesné i duchovní.⁴ Essexská univerzita vydala zprávu s úžasnou formulací: „Tato studie potvrzuje, že životní prostředí poskytuje důležité zdravotní služby.“⁵

Osobně již dnes vedu život v dostatečném sepětí s přírodou, i když poněkud domestikovaný. V domě a na zahradě máme plno zvířat (kuřata, morčata, volně se pohybujícího domácího králíka, strašilky, kraju a chameleona). Jejich přítomnost užívám v pravidelných dávkách. Vytrvale krmím a drbu prasata a povídám si s nimi. Nejvíce jsem se však na Bardsey poučila o vlivu sepětí s přírodou na emocionální bolest.

Před několika lety mě hluboce zasáhla kniha Stevena Boumy-Pre-digerera *Pro krásu Země (For the Beauty of the Earth)*. Autor komentoval

výroky, jimiž Bůh oslovil Jóba v kapitole 38 až 39, takto: „Boží slova vyřčená ze smršťe důrazně Jóbovi připomněla nejen Boží moc, ale také rozsah a tajemství stvořeného světa – světa, který není dílem člověka.“ Bouma-Prediger dále vysvětluje: „Takový svět, vymykající se lidské kontrole i lidskému poznání, je jakýmsi způsobem schopen vstřebat tíhu lidského zármutku. V čase žalu a bolesti lze ve volné přírodě nalézt nesmírnou vzpruhu a útěchu. Je-li středobodem Bůh, a člověk tudíž vysídlencem, je svět dostatečně široký a nespoutaný na to, aby absorboval bolest lidského utrpení.“⁶

Jsem si jistá, že nejsem sama, kdo s tímto citátem z Boumy-Predigera souzní. Sama jsem to začala cítit zde, na ostrově Bardsey, ať již ve skalách či během procházky po skalnatém pobřeží, nebo když jsem seděla na hoře s poletujícími kavčaty nad hlavou i v údolí. Mnozí z nás, kteří čtou tyto řádky, nepochybně již něco vědí o pozoruhodné schopnosti přírody dotknout se tužeb a bolestí lidského srdce. Příroda je nedokáže vymazat, ale přinejmenším poskytuje útěchu a umožňuje pocítit chvilkovou úlevu.

Mezi zde diskutovaná témata patří čas, meze ekologické zátěže a sepětí s přírodou. Zatímco píši tyto řádky, nepobývám na ostrově Bardsey. Sedím za kuchyňským stolem v řadovém domě sídliště pro sociálně slabé v Chichesteru. Právě jsme večereli a naše děti ve věku téměř dospívajícím i dospívajícím běhají venku se skupinou mládežníků. Brzo budu muset sednout do auta a vyzvednout je i s jejich kamarády.

Pár týdnů pobytu na ostrově Bardsey mě učí některým důležitým věcem. Problémem ovšem zůstává, jak v každodenním životě získané znalosti uplatnit. Skutečnost je pochopitelně taková, že většina z nás žije v naprosto obyčejném prostředí a snaží se v něm žít, jak nejlépe dovede. Snažíme se co nejlépe zvládat práci, splácet hypotéky, nájmý a účty a ukládat si něco stranou pro budoucnost. Snažíme se co

nejlépe vychovávat děti (pokud je máme), udržovat pokud možno stabilní vztahy a příliš se přitom nevyčerpávat a neunavit. Zatímco toto většina z nás dělá, kulturní očekávání od nás vyžaduje pravidelnou modernizaci. Předpokládá se, že budeme nakupovat nové věci, stoupat po žebříčku životního stylu výš a výš a dbát o to – což platí zejména pro ženy –, abychom při tom všem vypadaly co nejkrásněji.

Zároveň – a to se týká čtenářů, kteří jsou křesťané (předpokládám, že moji čtenáři budou převážně křesťané, ale s potěšením uvítám, že když tento předpoklad u vás platit nebude, přesto ve čtení vytrváte a naleznete v knize potěšení) – si uvědomujeme, že chceme, aby středobodem všeho, co konáme, zůstal Kristus. Chceme, aby právě tato skutečnost rozhodla, jak budeme žít a co budeme považovat za své životní priority. Moje nejmladší dcerka Jemba mi včera řekla: „Mami, kdyby tě zatkli za to, že jsi křesťanka, myslíš, že by sehnali dost důkazů, aby tě usvědčili?“ Dobrá otázka. Tak dobrá, až si ani nejsem jistá, zda na ni chci odpovědět.

A ještě něco moc dobře víme. K tomu všemu je třeba připočítat, že žijeme ve světě souženém neuvěřitelně složitými problémy: nerovností, nespravedlností, klimatickou změnou, stoupající mořskou hladinou, energetickou krizí, hladem, nedostatkem čisté pitné vody, vymíráním druhů, mizením rybích populací atd. atd. Většina z nás intenzivně cítí, že tyto i jiné otázky nelze ignorovat. V hloubi duše to toužíme nějak změnit. Cítíme, že to nejmenší, co můžeme udělat, je odevzdat část peněz charitě (a často jsme v tom docela horliví). Zároveň víme, že to nestačí.

Máme neurčitý dojem, že mezi našimi životy, kulturou, v níž žijeme, křesťanskou vírou a širšími otázkami tohoto světa existuje spojitost. Někdy je toho na nás ale příliš a – upřímně řečeno – všechno, čeho jsme schopni, je dokončit denní úkoly a svalit se večer před televizi se sklenicí vína v ruce.

Chci zde zdůraznit, že tato spojitost je reálná. Důležité je, že nemusí být jen únavná a tíživá a že nevyžaduje výhradně život v bídě a strádání. Zjistila jsem, že spojovat si jednotlivé dílky může být velmi zábavné. Může se z toho vyvinout dobrodružství, o jakém se vám dosud ani nesnilo. Jistě, může to vést k životu, v němž se naučíte říkat „ne“ některým věcem, jež vás dříve těšily. Vede to však i k životu, v němž mnohem více věcem řeknete „ano“.

Spojování dílků mezi životním stylem, kulturním kontextem, vírou a otázkami našeho světa je ústředním tématem této knihy a je to něco, čemu jsem se jako dospělá většinou věnovala. Na počátku v tom hrály roli tři klíčové události.

Během studia na univerzitě mi padla do ruky knížka přítele a kolegy z církevního sboru, nazvaná *Čí země? (Whose Earth?)*.⁷ Tehdy jsem poprvé zřetelně narazila na pojednání o péči o životní prostředí z biblického hlediska. K tomu musím říci, že se mi tato četba stala jakousi druhou konverzí. Bylo rozhodnuto. Vydala jsem se na pouť postupného přehodnocení teologických otázek (v té době jsem na univerzitě studovala teologii). Snažila jsem se do nich začlenit širší otázky stvoření, zbavit se výhradně lidského úhlu pohledu a číst Bibli tak, abych si všimla, jak do biblického příběhu o spáse zapadá celek stvořeného řádu.

Druhá klíčová událost se stala v době po završení univerzitního studia. Tehdy jsem se věnovala částečně diplomové práci a zároveň jsem pracovala jako výzkumná asistentka generálního ředitele Evangelikální aliance, jímž byl tehdy Clive Calver, který obstarával obrovské množství mediální práce a veřejných vystoupení a potřeboval pomoc s doprovodným výzkumem.

Calver uspořádal mimo jiné i sérii diskusí pro rozhlasovou stanicí BBC World Service o etických otázkách. Kromě tradičních témat, jako jsou potraty, eutanázie, manželství apod., se měla jedna z diskusí

zaměřit na obchod se zbraněmi. Nikdo z nás o tom vůbec nic nevěděl. Pustila jsem se tedy do díla a přečetla nejrůznější materiály týkající se způsobu fungování našeho obchodu se zbraněmi. Tento výzkum jsem částečně podnikala během pobytu v etiopské Addis Abebě, kde můj manžel Greg působil ve slumech. Pobyt v jedné z nejhudších zemích světa se mi spojil s četbou děsivých informací o průmyslu, v němž se točí částky v řádu mnoha miliard dolarů. K tomu přistupovala skutečnost, že se na tomto nešvaru skrze bankovní konta a důchodové systémy potenciálně podílíme my všichni. V hlavě se mi rozpoutala bouře. Uvědomila jsem si spojitost mezi našimi životy a životy a domovy ostatních lidí po celém světě. Nemohla jsem ji přehlížet.

Třetím katalyzátorem úvah, jimiž se zabývám zhruba posledních dvacet let, byl „audit životního stylu“, který v našem sboru uspořádal týž přítel, který kdysi napsal zmíněnou knížku *Či Země? Audit se podobal kvízu z mezinárodního časopisu pro ženy Cosmopolitan* „Jak kvalitní je váš sexuální život“. Body jsme však získávali proto, abychom zjistili, zda jsme dostatečně „zelenými křesťany“. V této etapě nově objevené environmentální teologie se ve mně již probouzely poměrně silné evangelistické sklony. Hodně jsem v té době mluvila a nabádala ostatní, že by si měli ve svých teologických znalostech všimnout nedostatků. Jakmile jsem však udělala kvíz, pochopila jsem, že jsem pokrytec. Jen jsem mluvila. Vůbec jsem podle toho nežila. Uvědomila jsem si, že se musím změnit. Vydala jsem se proto na dobrodružnou pouť. Začala jsem hledat cesty, jak žít, abych v tomto světě napáchala co nejméně škod. Toužila jsem žít tak, abych uškodila co nejméně obyvatelům tohoto světa a abych světu dokonce i něčím dobrým přispěla.

Něco jsem však zjistila už na začátku: není to vůbec jednoduché! Proč? Zdálo se totiž, že všechno kolem mě bylo nastaveno tak, aby mě to odradilo od rozhodnutí, jež jsem pokládala za správná. Kultura,

jejíž jsem byla součástí, nechtěla, abych přemýšlela a ptala se, odkud ten či onen výrobek pochází; chtěla, abych prostě slepě konzumovala. Nechtěla, abych se spokojila s tím, co už mám; chtěla, abych nakupovala víc. Nechtěla, abych žila jinak a dělala si svoje vlastní alternativní názory na věc; chtěla, abych bezstarostně dělala to, co dělali všichni ostatní.

Upřímně řečeno, nebylo to snadné ani proto, že jen velmi málo mých známých opravdu rozumělo hluboké změně v mém chápání víry a světa. V důsledku toho lidé neporozuměli, jak pro mě byly změny, které jsem se odhodlala udělat, důležité. Většina rodinných příslušníků, přátel a kolegů ze sboru si jednoduše myslela, že jsem nějaká divná. Mnohdy se mi to nezdráhali říct do očí! Aldo Leopold, jeden ze zakladatelů amerického hnutí za záchranu divočiny, kdysi prohlásil: „Jednou z daní, kterou člověk musí zaplatit za ekologické vzdělání, je nutnost žít sám ve zraňujícím světě.“ Když jsem jeho výrok četla poprvé, vytryskly mi slzy. Cítila jsem totéž.

Naštěstí mohu s potěšením říci (zejména zásluhou lidí z organizace A Rocha: Křesťané v ochraně přírody, s nimiž dnes spolupracuji), že se dnes již tak necítím. Přesto to neznamená, že aktivity a doporučení, o nichž se v této knize rozepisuji, jsou v naší společnosti považovány za „normální“. Usilovat o jejich naplnění vyžaduje nemalou energii a angažovanost. V jednom rozhovoru, který jsem vedla v rámci své doktorské disertace (jednalo se o interview s křesťany, kteří zkoušeli žít pokud možno prostě), mi jeden z dotazovaných odpověděl: „Jsem odlišný ve dvou ohledech: od sekulárních skupin ochránců životního prostředí se liším tím, že jsem křesťan... a od spousty křesťanů se liším tím, že se soustřeďuji na prostý život a uvědomělý vztah k životnímu prostředí.“

Již během rané etapy mé dospělosti docházelo k významným změnám. Environmentální a sociální citění je dnes mnohem silnější

v rámci církve i mimo ni. Mnohé věci, jež dělám, se už nepovažují za tak divné, jak tomu bývalo. Věřím, že vy, kteří čtete *Žít prostě*, tak činíte proto, že si uvědomujete neslychané škody, jichž se na nás a ostatních dopouští konzumní společnost a globalizovaný svět. Jistě si také uvědomujete, že začít pojmenovávat ony škody je těžké. Nepokusím se sice zodpovědět všechny otázky, ale doufám, že vám alespoň pomohu hlouběji pochopit, co znamená snažit se žít jinak. Chci vám pomoci pochopit problémy, které to obnáší, tlaky a tenze, jimž musíme společně vzdorovat, a praktické postupy, jak doopravdy nově žít.

Nejprve ale musím vysvětlit, kde se tahle kniha vlastně vzala. Před lety jsem byla požádána v rámci kurzů Alfa, zda bych se jako spoluautorka nemohla podílet na sestavení kurzu nazvaného *Prostota, láska a spravedlnost (Simplicity, Love and Justice)*.⁸ Tehdy jsem se poprvé náležitě seznámila se slovem „prostota“. Když jsem se však setkala s lidmi, kteří se vydali podobným směrem – ať už fiktivně, prostřednictvím knih či osobně –, uvědomila jsem si, že toto slovo popisuje způsob života, který chtěli vést. Zároveň jsem si uvědomila, že popisuje i to, co jsme chtěli zkusit já a Greg. Prostota (nebo prostý život) se tak stala něčím, o čem jsem na svých přednáškových turné po naší zemi i v zahraničí začala mluvit a psát. Shledala jsem, že u mnoha lidí zahrálo toto slovo na jasnou a přívětivou strunu.

Současně mě ale trápilo, že jde o dost vágní pojem, postrádající obecně přijatou definici. Navíc jsem tušila, že jde také tak trochu o nepatřičný termín, neboť – jak často říkám – snažit se vést tento životní styl není ani trochu jednoduché. Mnohem jednodušší je dělat to, co dělají všichni ostatní! Jakmile jsem tedy měla příležitost uspořádat v rámci doktorské práce studii, rozhodla jsem se zaměřit na pojem prostoty a zjistit, zda by ho bylo možné blíže definovat a určit jeho klíčové charakteristiky. Zvláště důležité pro mě bylo hledisko křesťan-

ské víry. Chtěla jsem zjistit, jaké má prostý život teologické opodstatnění. Prostota totiž není výhradně křesťanským pojmem. Lze se s ním setkat v mnoha světových náboženských a věroučných systémech.

Jakmile jsem se jala zkoumat způsoby, jak žít prostě, zřetelně se začaly rýsovat dvě skutečnosti. Zaprvé, zatímco jsem se účastnila konferencí, organizovala je a přednášela na nich a četla populárnější pojednání o prostotě, jasně jsem si uvědomila, že současné chápání prostého života povstalo buď přímo v kontextu konzumní kultury, nebo vzniklo jako reakce na něj. Prostý život nelze zvažovat jako takový nezávisle na kontextu. Je nutné porozumět mu v kontextu, v němž tento pojem vznikal. Důležitou součástí mého úkolu se tudíž musel stát pokus o pochopení současné kultury.

Zadruhé, během četby akademické literatury mě stále více znepokojovalo, že značný počet těchto děl se myšlenkově pohyboval kdesi v éteru, aniž by se výrazněji dotýkal toho, co se odehrává takříkajíc na zemi, v reálném životě lidí. Chtěla jsem svoje úvahy více koncepčně ukotvit. Zahájila jsem proto svou doktorskou práci empirickým výzkumem skupiny lidí, kteří se pokoušeli žít pokud možno prostě. Výsledky výzkumu jsem hodlala využít jako informativní prostředek k usměrnění dalších úvah.⁹

Tato kniha je založena na mé doktorské disertaci a na tom, čemu jsem se výzkumem přiučila. Na rozdíl od doktorské práce však nejde jen o kompilaci myšlenek z mnoha zdrojů. Mnohé oddíly jsem podstatně přepsala, jiné jsem přidala a pojala je více autobiograficky a prakticky. Vlastní empirický výzkum, i když byl fascinující, jsem do výsledné knihy nezahrnula, i když některá zjištění tu a tam zmiňuji. Základem následujících řádek se nicméně staly ústřední myšlenky mé doktorské práce.

Knihu samotnou jsem rozdělila do tří hlavních částí. Každou z nich krátce vysvětlím, abyste se v nich úspěšně zorientovali.

Část první se týká *kontextu*: jaký je kontext, v němž žijeme? Zamysleme se nad globalizací (1. kapitola) a konzumerismem (2. kapitola), pokusíme se pochopit, co globalizace a konzumerismus jsou, jaké s nimi máme zkušenosti a jaké mají pozitivní a negativní dopady na nás a na svět vůbec. Pak si rozebereme kontext církevní (3. kapitola), v němž se mnozí z nás běžně pohybují. Domnívám se, že existuje množství různých cest, jež se v dané chvíli sbíhají v církevním životě a jež vedou k tomuto konkrétnímu zdůraznění role životního stylu a globálních otázek. Zde se budeme zabývat otázkami, jako jsou znoubojvení dávného mnišského způsobu života či tradice radikálního disentu v rámci křesťanství.

Část druhá se týká *teologie*: jaké teologické otázky stojí v pozadí křesťanských pokusů žít pokud možno prostě v reakci na kontext (diskutovaný v první části)? Začíná být zřejmé, že snažit se v dnešní době vést dobrý křesťanský život vyvolává některé významné tlaky, tenze, napjaté situace, s nimiž se musíme snažit vypořádat. Existuje *via media*, jak by řekl Aristotelés – zlatá střední cesta, kterou je třeba ubírat se opatrně a vyhýbat se krajnostem, jež číhají na obou stranách vozovky. V této části knihy pojednáme právě o těchto napjatých situacích. Doufám, že to bude užitečná diskuse. Věřím, že identifikace těchto potíží a jejich pochopení představují první krok k jejich úspěšnému zvládnutí.

Ve 4. kapitole si povíme něco o konkrétních nebezpečích, jimž musíme čelit. Prvním z nich je možnost, že se křesťanství odkloní příliš od společnosti a nepovede nás k angažovanému přístupu k tomu, co vidíme kolem sebe, nýbrž k vytvoření jakési opoziční enklávy. Druhým je možnost, že se křesťanství zvrhne v beznadějně soustředění na vlastní osobu, v narcistní past, do níž se mohou paradoxně chytit někteří z těch, kteří se pokoušejí žít prostě. V 5. kapitole se soustředíme na závažnou otázku: jak rozvíjet křesťanský přístup k penězům a materiálním statkům. Zamysleme se nad rizikem, jež hrozí, pokud se od-

chýlíme od terapeutické formy křesťanství a zaujmeme opačný postoj. Tím bychom beze zbytku odmítli svět hmotných statků. Průvodce těmito úvahami nám budou dělat raná církev, svatý Benedikt a svatý František a zevrubněji se zaměříme na otázku, co nám Bible může říci o penězích a vlastnictví.

V 6. kapitole se dostaneme k jádru knihy. Obrátíme pozornost na Aristotela, Tomáše Akvinského a na pojem *eudaimonia* – štěstí, blaženosti, dobrého života či prosperity – a na Tomášovo chápání vztahu mezi ctností mírnosti (umírněností, střídmostí) a spravedlností. Zde se dotknu samotné podstaty problému, který jsem řešila ve své doktorské práci. Je možné, že tyto pasáže budou pro některé čtenáře poněkud nestravitelné. Pokud k nim budete patřit, s klidem kapitolu přeskočte a pokračujte ve čtení!

Část třetí se týká *praxe*. Když vezmeme v úvahu všechno, o čem pojednávala první a druhá část, můžeme přikročit k otázce: jak by měl náležitě vedený, dobrý křesťanský život v rámci současné globalizované konzumní společnosti vypadat? Jak bychom ho mohli v hrubých rysech charakterizovat? V této závěrečné fázi knihy si probereme sedm znaků takového života: zájem o globální společenské otázky, zájem o ekologické otázky, o správné využití peněz a hmotných statků, o etický konzumerismus, o aktivní angažmá v místní obci, o víru ve všech oblastech života, zejména o aktivismus, a nakonec o zdravou vyváženost ve využití času.

Než však přejdeme k 1. kapitole, dovolu mi, abych se ještě zmínila o tom, co mě ráno vyhnalo z postele a přimělo udělat to, co jsem udělala. Všechno souvisí s četbou Bible a s tím, jak jsem porozuměla líčení Božího příběhu. Vraťme se tedy na samotný počátek...

Na začátku, jak se dozvídáme z úvodních slov Bible, Bůh stvořil nebe a zemi. Tím nezačíná diskuse o evoluci. Jde prostě o výrok, který

bez ohledu na to, jaké máte názory o vzniku vesmíru, říká, že příčinou byl Bůh.¹⁰ A svět, který Bůh učinil, byl *velmi dobrý* (Genesis 1,31). Tento drobný dodatek působí jako dynamit, protože rozmetává veškerý nebiblický dualismus, který církev během staletí své existence přijala za svůj. Tento dualismus tvrdí, že to, co je pozemské, tělesné a materiální, je jaksi podřadné vůči tomu, co je éterické, nadpozemské, netělesné, nehmotné. Dominantní babylonský mýtus o stvoření (*Enúma eliš*) se – nejspíš zvěčněný na papyru – šířil přibližně ve stejné době jako *Genesis* a znázorňoval svět jako zlý, stvořený poraženým bohem během kosmického zápasu. Líčení knihy *Genesis* se od tohoto pojetí zásadně liší. Svět je v něm vnímán jako od základu dobrý (logicky, protože jeho původcem byl naprosto dobrý Bůh).

Tento svět se záhy hemžil živými tvory (Genesis 1,20) v moři, na souši i v povětrí. A poslední druh, který Bůh stvořil, byl zemitý, prach ze země (běžněji známý jako *'adam'*).¹¹ Podobností tohoto zemitého tvora s ostatními živými tvory bylo mnoho. Všem bylo požehnáno, aby se plodili a množili a naplnili zemi. Všem Bůh vdechl v chřípí dech života. (To, že Bůh vdechl v *adamovo* chřípí dech života, rozhodně neznamena, že na rozdíl od všech ostatních tvorů jen člověka obdařil duší a duchovností!) Jeden rozdíl tu však je: jen člověka Bůh stvořil tak, aby byl jeho obrazem – aby „byl obrazem Božím“. Z tohoto popisu je zřejmé, čím jsme my lidé tak jedineční.

Ve výrazu „obraz Boží“ se odráží babylonský kontext, v jehož rámci se podle odborníků utvářela závěrečná podoba textů knihy *Genesis*. Při archeologických výzkumech byly objeveny královské hrobky s nápisy, jež hlásaly, že ten a ten panovník byl božím „obrazem“ bez ohledu na to, který bůh se právě uctíval. Skutečnost, že panovník byl stvořen k obrazu konkrétního boha, znamenala, že vládce pro svůj lid onoho boha reprezentoval a zastupoval. Zajišťoval společenskou harmonii, plodnost dobytka a hojnost úrody.

Byli jsme stvořeni k obrazu Boha Stvořitele, abychom jej zastupovali před celým zbytkem stvoření a prosazovali Boží královský zákon. Odborník na Starý zákon Chris Wright napsal přesvědčivě (tak přesvědčivě, že se v nejnovějších překladech NIV [New International Version] měnily formulace podle jeho závěrů), že by nejnějnější překlad verše Genesis 1,26 měl znít: „Učíníme *'adam* naším obrazem podle naší podoby, *aby panovali* nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem atd.“¹² Jinými slovy, byli jsme stvořeni k Božímu obrazu, abychom mohli dohlížet na všechno ostatní, co Bůh stvořil (je třeba nezapomínat, že „panování“ ve Starém zákoně neznamená útlak a dominanci, ale službu a péči – viz například Příklad Příklad 31,1–9).

Pokud je naším úkolem zastupovat Boha – pokud je obraz Boží klíčovou součástí toho, čím jsme – pak reprezentujeme základní Boží podstatu. Tato podstata, vyjádřená v Trojici, je vztahová. Být lidmi znamená vztahovat se, tedy být „bytostmi ve společenství“, jak to formuloval teolog John Zizioulas.¹³ Koneckonců se tyto vztahy nedají navzájem oddělit. Shledala jsem však, že je užitečné vnímat je jako trojí – jako náš vztah s Bohem, náš vztah s jinými lidmi a náš vztah se stvořením jako celkem.

Jak jsme si vysvětlili, byli jsme stvořeni k životu ve zdravém vztahu se širším řádem přírody. Zemité tvory *'adam* byl umístěn do zahrady, aby ji obdělával a střežil (Genesis 2,15), a dostal za úkol pojmenovat všechny ostatní tvory. Kromě toho jsme byli stvořeni k životu ve společenství s Bohem, který nám dal život – abychom se s ním a se všemi ostatními tvory procházeli v zahradě (Genesis 3,8). *'Adam* sám o sobě a se zvířaty však nestačil. Potřeboval partnerku, a tak byla stvořena Eva. Zrodilo se lidské společenství, obec, komunita.

Jakmile Adam a Eva pojedli zakázaného ovoce, ať už budeme tento příběh chápat doslovně, nebo metaforicky, vztahy se pokazily. Lidský pár se náhle začal Boha bát a ukryl se před ním. S proviněním se

jejich vztah pokazil. Bůh oběma vysvětlil, že v jejich vzájemném vztahu již nebude panovat řád (Genesis 3,16). A společenství se stvořením jako celkem se zhroutilo také. Had od té doby upadl u lidí v nemilost (vím to, protože jednoho hada máme; je fascinující, jakou k němu lidé chovají instinktivní averzi) a země je těžko obdělávatelná a vydává především trní a hloží (na příkladu našeho pozemku to mohu dosvědčit!). Kvůli *'adam* je nyní země (*'adamah*) prokleta.

Starý zákon vypráví o zhroucených vztazích.

Mnozí z nás důvěrně poznali Starý zákon jako příběh o vztahu lidu Izraele s Bohem, popisující vítězství a prohry v souvislosti s tím, jak vyvolený lid střídavě chodil Božími cestami a následoval Boha a opakovaně jej opouštěl a uctíval jiné bohy. Příkázání odsuzující modloslužebnictví a obsažené v Desateru na čelním místě (Exodus 20) hraje ústřední roli. Je otázkou důvěry a bezpečí. Komu bude lid věřit, že ho ochrání před výpady sousedů a zajistí mu hojnost úrody? Lid dostává zákony a systém obětování jako prostředek pokání a obnovy pro případ, že zhřeší a odvrátí se od Boha.

Hebrejské Písmo rovněž dokumentuje tragické důsledky zhroucení mezilidských vztahů, o němž se mluví v Genesis 3, a nabízí některé docela hrůzostrašné pasáže. Najdete tu bratrovraždu (Genesis 4), znásilnění (Soudců 21), závist (1 Samuelova 18), cizoložství a vraždu (2 Samuelova 11), utlačování, nekalý obchod a chamtivost (1 Královská 9,20–21; Ámos 8,6). Ať si vzpomenete na cokoli, v příbězích Starého zákona to rozhodně chybět nebude. Zákony a systém obětování poskytují jak legislativní opatření, aby se těmto excesům předcházelo, tak prostředky k odčinění, pokud již k přestupkům došlo.

Do vztahu mezi Bohem a člověkem je vetkán i vztah lidstva k širšímu světu přírody. Zákony Izraelitů jasně zdůrazňují důležitost způsobu přístupu k zemi a tvorům, kteří ji obývají. Zákony šabatu neplatí jen pro lidi, ale mají širší uplatnění pro celou zemi (Leviticus 25). Je

zakázáno vzít ptačí matku sedící na hnízdě (Deuteronomium 22,6). Zajímavé je, že pojidání masa bylo povoleno až po událostech s archou Noemovou. Lze to považovat za zřetelný důkaz, že se ve vztahu mezi lidmi a širším stvořením něco pokazilo?

Stav země fungoval jako duchovní barometr zdravotního stavu vztahu mezi Izraelity navzájem a Bohem. Dobře to ilustruje Ámos 8. Jakmile se lid odvrátil od Boha a nedbal na sociální spravedlnost, země reagovala odpovídajícím způsobem – environmentální katastrofou (viz též Deuteronomium 30,15–16; Jeremjáš 5,23–25). Pokud se lid včas odvrátil od „ničemnosti“ a poslouchal Boha, hory a pahorky zvučně plesaly a stromy v poli radostně tleskaly (Izajáš 55). Tady nejde o krásu poetického jazyka. Skrývá se zde zpráva o tom, že klidný vztah s Bohem a pokoj mezi lidmi navzájem má pozitivní dopad na krajinu, a tudíž i na mimolidské obyvatele země, kteří budou tuto událost vděčně oslavovat.¹⁴

Starý zákon ovšem tak jednoznačně nekončí. Izraelité jsou zpátky ve své zemi, chrám opět stojí. A přesto... Nedá se říci, že beze zbytku naplnili slova proroků, kteří varovali lid v době před odvečením do babylonského zajetí. Musejí setřást hanbu, že opustili Jahva, kterou odpykali následnou zkázu Jeruzaléma a životem v exilu. Pomohou jim úžasná slova útěchy a naděje, že přijde čas, kdy:

*... na nás bude vyelit z výše Duch,
poušť se stane sadem
a sad se bude podobat lesu.
I na poušti bude přebývat právo
a v sadu se usídlí spravedlnost.
Ovocem spravedlnosti se stane pokoj,
spravedlnost zajistí klid a bezpečí navěky.
(Izajáš 32,15–17)*

Židovští proroci se začínají těšit na čas pokoje, *šalom*, kdy dojde k obnově původně ustanovených harmonických vztahů. Proroci navíc předpovídají – a to je zásadní moment –, že tentokrát se o to postará jediná konkrétní osoba, zvláště k tomuto účelu vyvolená a pomazaná Bohem (Izajáš 9,6–7; 11,1–9).

Jedné noci, zhruba o čtyři století později, se před ohromenými pastýři objevily andělské zástupy a začaly zpívat: „Sláva na výsostech Bohu a pokoj na zemi mezi lidmi, v nichž má Bůh zalíbení.“¹⁵ Jejich slova o pokoji nelze považovat jen za hezký způsob, jak pozdravit. Fungují spíše jako velkolepé neonové návěští, oznamující udiveným pastýřům a celému světu, že se naděje proroků Starého zákona právě plní a má podobu jednoho zcela konkrétního novorozence.

Radostnou zvěstí je, že skrze Ježíše přichází pokoj. Jeho život, smrt, vzkříšení a nanebevstoupení přinášejí usmíření (viz Petrova slova ve Skutcích 10,36). A k tomuto usmíření dochází ve třech sférách, o nichž jsme již mluvili.

To, že Ježíš přišel obnovit náš vztah s Bohem, samozřejmě víme. V tomto vědomí tkví náš život s Ježíšem. Jan 3,16; Římanům 5,1.8–11; 2 Korintským 5,18–21 a Filipským 4,7, ti všichni to jasně potvrzují. Ježíš však přišel obnovit i naše mezilidské vztahy. Jasně a důrazně se na to upozorňuje v listu Římanům 12,18; 1 Korintským 7,15; Galatským 5,22; Efezským 2,14–17; 1 Tesalonickým 5,13; Židům 12,14 a listu Jakubově 3,18.

Důležité je, že Ježíš přišel obnovit i vztahy se stvořením jako celkem. Jedině tak si lze vysvětlit Římanům 8,19–21. Stvoření (tvorstvo) bylo v důsledku lidského prvotního hříchu vystaveno (vydáno) marnosti. Pokud tedy opravdu pochopíme, co znamená být opět dětmi Božími, uvolníme si ruce, abychom mohli splnit původní poslání. Tím osvobodíme i celé stvoření. Teolog Colin Gunton prohlásil: „Jako lidské bytosti představujeme středobod problémů světa. Veškeré

stvoření se může osvobodit jen tím, že se zorientujeme.¹⁶ V listu Koloským (1,19-20) se vysvětluje, že Ježíšova krev nebyla prolita na kříži výhradně v zájmu spásy lidí, ale i v zájmu obnovy celého stvořeného řádu.

Pokoj s Bohem, pokoj s druhými lidmi a pokoj se stvořením jako celkem. To přišel Ježíš vykonat. Úžasná zpráva je, že pokud o tyto věci usilujeme svým vlastním způsobem života, prožíváme tento pokoj i my (Římanům 15,13; Filipským 4,7; 2 Tesalonickým 3,16).

Podle mého názoru právě toto trojrozměrné chápání vztahů – doplněných nedílně o čtvrtý rozměr pokoje s vlastním já – definuje, kdo jsem a co dělám. Když to vyjádřím jednoduše, chci žít tak, aby moje vztahy s Bohem, ostatními lidmi a širším světem přírody nestagnovaly, ale rozvíjely se. To mě vede k tomu, že věnuji čas a pozornost vnitřnímu životu s Bohem. Zajímám se o to, jak se chovám k druhým lidem (k těm, které znám – k rodině, přátelům, sousedům, kolegům v práci –, a k těm, které neznám – kteří žijí kdesi v mé místní komunitě či na míle daleko a pěstují můj čaj či mi šijí šaty) a jak v tomto světě žiji. Vzhledem k tomu, že mám přirozený sklon k nadšení a evangelismu, chci ostatním pomáhat, aby dělali totéž. Proto také mnoho času trávím tak, že přednáším, píši, komunikuji.

Nejspíš je už zřejmé, že naznačený rámec nám pomůže plně pochopit, co znamená následovat Ježíše. Bohoslužby, evangelismus, duchovní disciplíny, sociální spravedlnost, agitace, etický konzumerismus, práce v terénu, praktická pomoc finančně potřebnějším atd., všechny tyhle záležitosti a mnohé další představují přirozené součásti zmiňovaného vztahového schématu. A skvělé na tom je, že nic z toho nepovažuji za prioritu, nic neupřednostňuji. Nic není důležitější než něco jiného. Všechny činnosti splývají v harmonický celek. Celek by byl oslaben, kdyby cokoli z toho všeho v našem životě chybělo.

Nestavím evangelismus proti angažovanosti pro obec. Nestavím práci pro chudé proti péči o životní prostředí. Nestavím modlitební život proti aktivnímu životu. K životu zasvěcenému evangeliu Ježíše Krista to všechno – a nejen to – patří. A nepatří to k němu z povinnosti. Vyplývá to přirozeně z lásky našeho trojjediného Boha Stvořitele.

Přístupme nyní k samotné knize. Obraťme pozornost k současnému kontextu, v jehož rámci se všichni snažíme co nejoddaněji následovat Ježíše. Biblický přístup ke vztahům nám poslouží jako základna pro další diskuse.